

Factsheet Vrouwen in de politiek 2015

Provinciale Statenverkiezingen, Waterschapsverkiezingen en verkiezingen in de Eerste Kamer: met drie verkiezingen in de afgelopen maanden rijst de vraag of er vooruitgang is geboekt in de politieke participatie van vrouwen. Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, zet in deze factsheet de cijfers op een rij. Conclusie: een evenredige vertegenwoordiging van 50% vrouwen in de politiek is nog lang niet in zicht.

Pas sinds 1917 -dus nog geen honderd jaar geleden- is het in Nederland mogelijk om op een vrouw te stemmen (passief kiesrecht). Twee jaar later konden vrouwen ook zelf hun stem uitbrengen (actief kiesrecht). In de laatste decennia is het aantal vrouwen in de politiek steeds toegenomen, maar de laatste vijf jaar lijkt er sprake te zijn van stagnatie of zelfs achteruitgang. Het percentage vrouwen in Provinciale Staten steeg van 34% naar 35% sinds 2011. In de Waterschapsbesturen zitten nu bijna 3% meer vrouwen (ten opzichte van 2008). Achteruitgang zien we in de Tweede Kamer (van 41% naar 37%) en in het Europees Parlement (van 44% naar 42%).

Belang van diversiteit

Waarom is het van belang dat er een evenredig aantal vrouwen in de politiek actief is? Vrouwen hebben bijna honderd jaar geleden gelijke rechten verworven via het vrouwenkiesrecht. In de praktijk leiden deze rechten echter niet automatisch tot gelijke kansen ten opzichte van mannen.

Naarmate een volksvertegenwoordiging een goede afspiegeling is van de hele bevolking, vergroot dit de kans dat de politieke agenda overeenkomt met kwesties die in de hele samenleving spelen. Hierdoor kan de bevolking zich (beter) identificeren met hun politieke vertegenwoordigers. Het gaat bijvoorbeeld om het agenderen van emancipatie-gerelateerde onderwerpen die van belang zijn voor vrouwen. Om deze vrouwelijke stemmen c.q. belangen zo goed mogelijk te representeren in de politiek, is diversiteit in het politieke bestuur wenselijk.

Dezelfde argumenten pleiten ook voor politieke participatie van etnische minderheden. Omdat er veel discussie is over het registreren van etniciteit, en mede daardoor de beschikbaarheid van betrouwbare cijfers gering is, zijn in deze factsheet geen cijfers opgenomen over de etnische achtergrond van politici in Nederland. Uit eerdere publicaties is bekend dat politici uit etnische minderheidsgroepen dun gezaaid zijn (ProDemos, 2010). Atria pleit dan ook voor aandacht voor het vergroten van politieke participatie van vrouwen uit alle etnische groepen.

GEMEENTEN - GERINGE STIJGING NAAR 28%

In 1918 konden mannen voor het eerst ook daadwerkelijk op een vrouw stemmen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van dat jaar kozen zij 88 vrouwen, wat het gemiddelde aandeel vrouwen op 0,9% bracht.

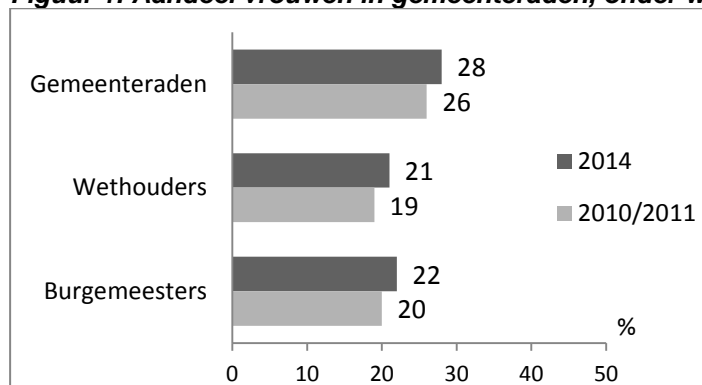
Sindsdien is het percentage vrouwen gestegen tot 28% in 2014 (een geringe stijging van 2% sinds de verkiezingen van 2010). In de grote steden is het percentage vrouwen hoger dan in veel andere gemeenten: gemiddeld 38% in de G4¹. In Limburg en Zeeland daarentegen is het percentage vrouwelijke raadsleden juist relatief laag.

Op 10 juli 2012 is met de uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) ook de laatste drempel voor een volledige politieke participatie van vrouwen in Nederland geslecht: de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) mocht niet langer vrouwen uitsluiten van bestuurlijke en politieke functies, oftewel niet langer vrouwen het passief kiesrecht ontzeggen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 is voor het eerst sinds de oprichting van de SGP in 1918 een vrouw gekozen, in Vlissingen.

Bijna vier op de vijf burgemeesters zijn mannen. Achter dit landelijk gemiddelde gaat een grote variatie schuil.

De eerste vrouwelijke burgemeester was Truus Smulders-Beliën; zij werd in 1945 benoemd in Oost-, West- en Middelbeers.

Figuur 1: Aandeel vrouwen in gemeenteraden, onder wethouders en burgemeesters*

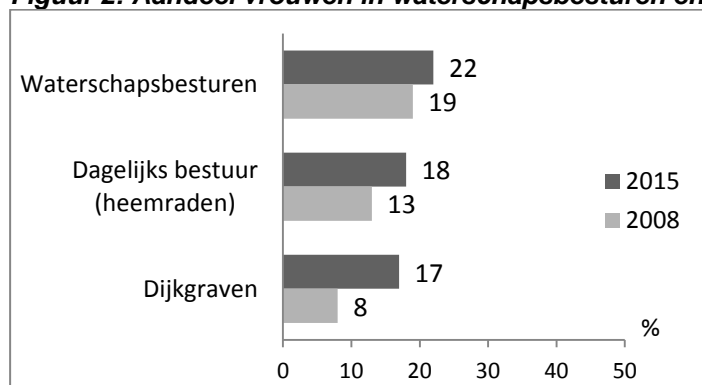
*Exclusief waarnemend burgemeesters

WATERSCHAPPEN - VIER VROUWELIJKE DIJKGRAVEN

De eerste vrouw in een waterschaps- (of hoogheemraadschaps-)bestuur trad aan in 1978, in waterschap Alm en Biesbosch: Truus Groeneveld-Damminga. Sinds 2008 is het aantal vrouwen in waterschapsbesturen met bijna 3% gestegen, naar 22%. In tegenstelling tot mannen hebben zij vaak een gekozen zetel. Mannen bezetten vaak de geborgde zetels (benoemd door land- en tuinbouworganisaties, Kamer van Koophandel of bos- en natuurterreineigenaren). Het algemeen bestuur kiest de dagelijks besturen -ook wel '(hoog)heemraden' genoemd. Hier is het percentage vrouwen lager, namelijk 18%.

Het aantal vrouwelijke dijkgraven -de niet-gekozen voorzitters van de dagelijks besturen- laat een flinke procentuele groei zien. De eerste vrouwelijke dijkgraaf- Joan Leemhuis- trad aan in 1984. In 2008 waren er twee vrouwelijke dijkgraven, in 2015 zijn het er vier; een stijging van 8% naar 17%.

Figuur 2: Aandeel vrouwen in waterschapsbesturen en onder dijkgraven

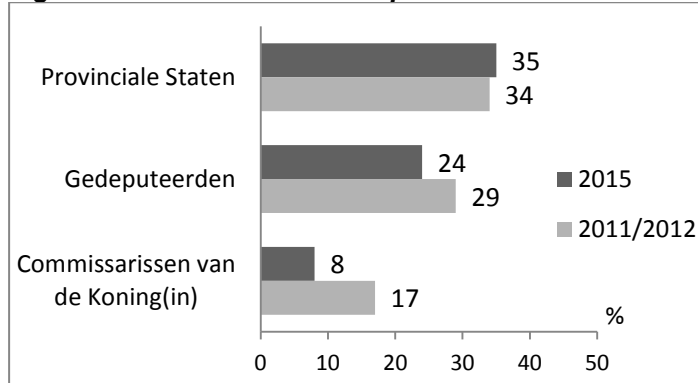

PROVINCIES - 8% VAN DE COMMISSARISSEN VAN DE KONING IS VROUW

De Provinciale Staten bestaan voor ruim een derde uit vrouwelijke politici. Ook bij de provincies is het percentage vrouwelijke dagelijks bestuurders (gedeputeerden) lager dan in het algemeen bestuur (statenleden), namelijk 24%. En net als bij de gemeenten, bestaan ook de algemene provinciebesturen in Limburg en Zeeland uit relatief weinig vrouwen.

Momenteel is slechts één van de twaalf commissarissen van de Koning (CvdK's) een vrouw: in Overijssel. De eerste vrouwelijke commissaris van de Koningin werd in 1974 benoemd in Drenthe: Tineke Schilthuis. Tussen januari 2011 en maart 2013 had Nederland twee vrouwelijke CvdK's, een tijdelijke stijging van 8 naar 17%.

Figuur 3: Aandeel vrouwen in provinciale staten en onder gedeputeerden en CvdK's

PARLEMENT EN KABINET - WAAR BLIJFT DE EERSTE VROUWELIJKE PREMIER?

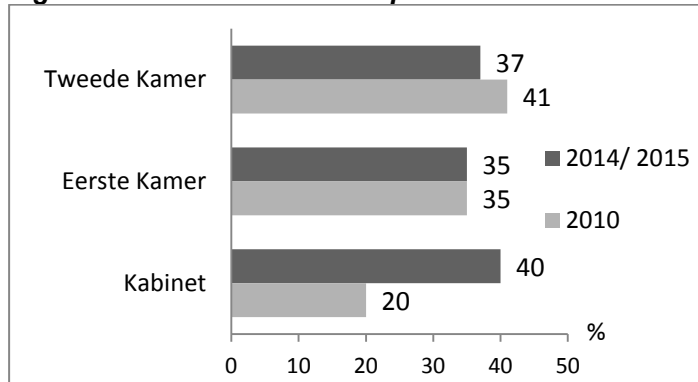
Suze Groeneweg was in 1918 de eerste vrouw die een zetel in de Tweede Kamer innam. Als het om vrouwen in nationale parlementen gaat, bekleedt Nederland momenteel de 16e positie in de Wereldranglijst van de Inter-Parliamentary Union (IPU, juni 2014). De Tweede Kamer bestaat nu voor 37% uit vrouwen, een afname sinds 2010 (41%).

In de Eerste Kamer zetelde Carry Pothuis-Smit in 1920 als eerste vrouw. Momenteel bestaat de Eerste Kamer voor 35% uit vrouwen.

Pas in 1953 trad de eerste vrouwelijke staatssecretaris aan – Anna de Waal- en in 1956 de eerste vrouwelijke minister: Marga Klompé. Het huidige kabinet telt acht vrouwen op twintig kabinetsleden (inclusief staatssecretarissen).

Nederland kende nog nooit een vrouwelijke premier. Binnen de EU hebben of hadden 15 van de 28 lidstaten wel een vrouw als president of als premier. In Zwitserland kregen vrouwen pas in 1971 kiesrecht (als laatsten in Europa); sindsdien hebben zij een inhaalslag gemaakt met tot nu toe vier vrouwelijke bondspresidenten.

Figuur 4: Aandeel vrouwen in parlement en kabinet

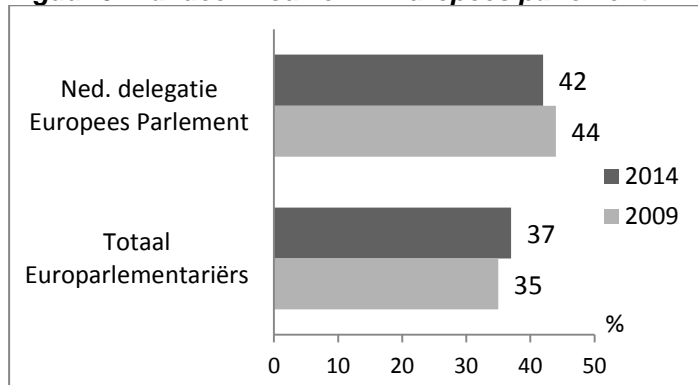
EUROPESE UNIE (EU) - NEDERLANDSE DELEGATIE 42% VROUW

Het percentage vrouwen in het Europees Parlement (EP) is sinds de eerste verkiezingen in 1979 langzaam gestegen van 16% tot 37%. Vóór 1979 wezen nationale parlementen uit hun midden leden aan. De eerste Nederlandse vrouw in het EP was lid van 1952 tot 1956. Van 2004 tot 2014 was een van de EU-commissarissen een Nederlandse vrouw.

Van de huidige Nederlandse delegatie in het EP is 42% vrouw. Bij de verkiezingen van mei 2014 had Nederland twee vrouwelijke lijsttrekkers.

Net als in Nederland is voor bijna alle EU lidstaten de vertegenwoordiging van vrouwen in het EP (2014) hoger dan in het nationale parlement.

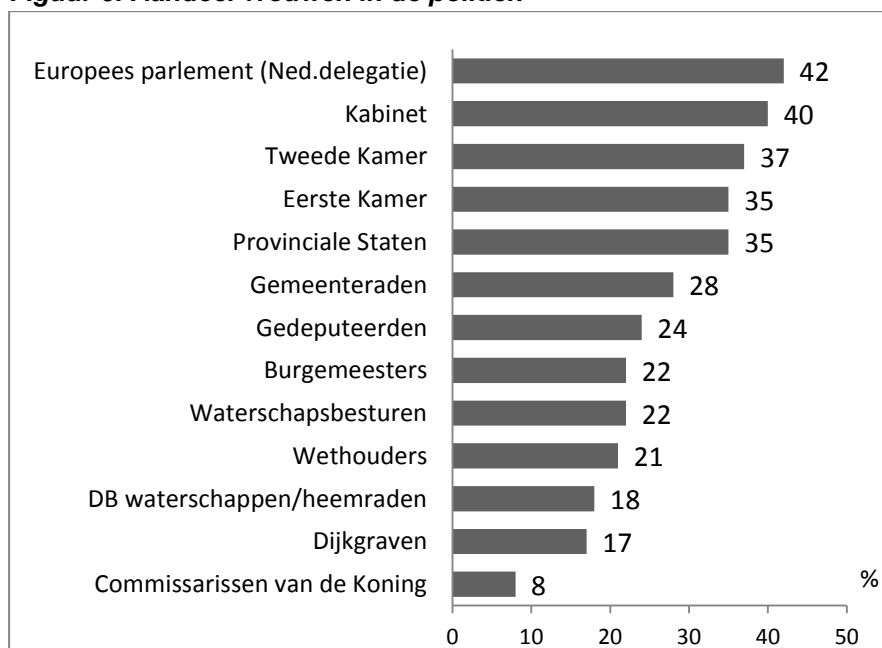
Figuur 5: Aandeel vrouwen in Europees parlement

EVENREDIGE VERDELING NOG NIET IN ZICHT

In de eerste vijftig jaar na invoering van het vrouwenkiesrecht was de politieke participatie van Nederlandse vrouwen beperkt; na de Tweede Wereldoorlog drongen vrouwen door in de dagelijkse besturen op de verschillende niveaus. Vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw is er een duidelijke stijging te zien, maar recente stagnatie en zelfs achteruitgang duidt erop dat een evenredige verdeling van 50-50 nog niet in zicht is.

Figuur 6: Aandeel vrouwen in de politiek

Zoals figuur 6 laat zien is het aandeel vrouwen in die besturen (met uitzondering van het huidige kabinet) verre van evenredig. Als het om het aandeel van vrouwen in nationale parlementen wereldwijd gaat doet

Nederland het op de 16^e plaats van IPU niet slecht, maar de laatste verkiezingen lieten een afname zien. En ook de recente verkiezingen voor de Provinciale Staten en de Eerste Kamer (beiden 2015) laten geen groei maar stagnatie zien. Het zou een grote stap voorwaarts zijn als het aandeel van vrouwen in de Nederlandse delegatie van het Europese Parlement (42%) geëvenaard zou worden in alle politieke gremia binnen Nederland. Vooral in waterschapsbesturen en gemeenteraden is de vertegenwoordiging van vrouwen nog steeds laag. Het lidmaatschap van een gemeenteraad, provinciale staten of waterschapsbestuur wordt nog steeds beschouwd en bezoldigd als 'bijbaan', wat wellicht voor vrouwen een extra drempel opwerpt en wellicht nog moeilijker te combineren met de zorg voor een gezin en eventueel betaald werk.

Atria voert momenteel een onderzoek uit naar obstakels en succesfactoren die het aantal vrouwen in gemeenteraden beïnvloeden, om aanknopingspunten te vinden voor het vergroten van de politieke participatie van vrouwen. Ook brengen we in kaart wat de politieke partijen doen om meer vrouwen te activeren richting de lokale politiek. Eind 2015 presenteren we de resultaten van dit onderzoek.

BRONNEN

- Europees Parlement (2014). *Results of the 2014 elections*. Beschikbaar via www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/gender-balance.html
- Europees Parlement/Informatiebureau in Nederland. *Europees Parlement. Nederlandse leden 2014-2019*. Beschikbaar via www.europeesparlement.nl/nl/your_meps.html;jsessionid=F646DF7F6E0DA668A4C3CCC25683B37B
- IPU (2014). *Women in national parliaments. World classification*. Beschikbaar via www.ipu.org
- Parlement & politiek (2014). *Vrouwelijke burgemeesters* [online artikel]. Geraadpleegd op 1 juni 2015. Beschikbaar via www.parlement.com/id/vh8lnhrr6zzm/vrouwelijke_burgemeesters
- Politiek Compendium. *Dossier Vrouwen en politiek*. Beschikbaar via <http://www.politiekcompendium.nl/>
- ProDemos (2010) [Allochtonen in politiek](#). Den Haag: ProDemos.
- ProDemos (2011). *Onderzoek Diversiteit in de Provinciale Staten 2011*. Den Haag: ProDemos.
- ProDemos (2014). *Onderzoeksrapport Vrouwen in de gemeenteraden 2014*. Den Haag: ProDemos.
- ProDemos (2015). *Onderzoeksrapport Vrouwen in de Provinciale Staten 2015*. Den Haag: ProDemos.
- Vereniging voor Vrouwengeschiedenis. *Webdossier Stemrecht voor vrouwen in Nederland*. Beschikbaar via www.gendergeschiedenis.nl
- VNG. *Persoonlijke gegevens van wethouders*. Beschikbaar via www.vng.nl/files/vng/20141218-persoonlijke-gegevens-wethouders-2014-na-verkiezingen.pdf
- Wikipedia, lemma Dijkgraaf (waterschap). Geraadpleegd op 1 juni 2015. Beschikbaar via nl.wikipedia.org/wiki/Dijkgraaf_%28waterschap%29
- Rijksoverheid (2015). *Overzicht Commissarissen van de Koning januari 2015*. Geraadpleegd op 29 mei 2014. Beschikbaar via www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/provincies/documenten-en-publicaties/publicaties/2015/01/07/overzicht-commissarissen-van-de-koning-januari-2015.html
- Rijksoverheid (2015). *Overzicht bewindspersonen* [online artikel]. Geraadpleegd op 2 juni 2015. Beschikbaar via www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen
- Nederlandse Vrouwenraad (2015). 18 maart naar de stembus. Kies een vrouw [online artikel]. Geraadpleegd op 23 mei 2015. Beschikbaar via www.kieseenvrouw.nl/
- Tweede Kamer (2015). Alle kamerleden [online artikel]. Geraadpleegd op 28 mei 2015. Beschikbaar via http://www.tweedekamer.nl/kamerleden/alle_kamerleden

Atria is het kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis.

Atria onderscheidt zich door kennis uit verschillende bronnen (bibliotheek, archief, onderzoek) te combineren en in te zetten voor maatschappelijke verandering. We doen onderzoek en geven advies aan uiteenlopende doelgroepen zoals beleidsmakers, politici, maatschappelijke organisaties, wetenschappers en studenten. Ook stimuleren we het maatschappelijke debat.

Iedereen die interesse heeft in emancipatiethema's in heden en verleden is welkom in Atria's bibliotheek, het archief en op de website. We bezitten een zeer uitgebreide collectie over de geschiedenis van de vrouwenbeweging en over de ontwikkelingen van het emancipatiebeleid, nationaal en internationaal.

Atria beoogt een bijdrage te leveren aan de emancipatie van vrouwen, in al hun verscheidenheid.

www.atria.nl

¹ G4= de grootste vier steden: Rotterdam, Amsterdam, Den Haag, Utrecht.